

TÓTHNÉ BÜKKI EDIT

A német szaknyelv oktatásának buktatói

A szaknyelvet nem csak a laikusok tartják az általánosnál nehezebben elsajátítható dolognak. A diplomaszerezés feltételeként előírt nyelvvizsga-követelményekben a felsőoktatási intézmények is általában egy felsőfokú általános nyelvi vagy egy középfokú szakmai nyelvvizsga-bizonyítvány bemutatását kívánják meg végzős hallgatóiktól. A nyelvvizsgahelyek által felkínált szaknyelvi vizsgalehetőségek száma körülhatárolható. Köztudottan tehető nyelvvizsga kereskedelmi, gazdasági, műszaki, jogi, orvosi, turisztikai, informatikai, logisztikai stb. szaknyelvből. Ezekre általában felkészítő kurzusokat is kínál a piac. De sem az említett szaknyelvi vizsgák, sem a tanfolyamok nem fogják át teljes egészében az adott területeket, nem is tehetik, hisz azok számtalan ágazatra oszthatók. Ugyanez mondható el a szakfordítókat és tolmácsokat képző intézményekről.

Elfogadott tény, hogy a precíz idegen nyelvű szakmai nyelvhasználatnak előfeltétele a szakmai jártasság. Pontosan tudni kell, hogy az adott szakmában, szakterületen melyik kifejezés a helyénvaló. A nyomtatott szótárakban általában zárójelben szerepel az utalás a megfelelő szakterületre, de erre nem lehet mindig hagyatkozni. Sőt, gyakran hiába kutatunk a keresett szó után. A magyar fodorások például nem találják meg a legújabb, legvaskosabb szótárban sem (Halász–Földes–Uzonyi: *Magyar–német nagyszótár*) a lépten-nyomon használt, közkeletű 'lépcsőzetes hajvágás' német megfelelőjét, a *Stufenschnitt*-et, amiről egy börtönben sýnylődő német rabnak a falcolás, az erek felvágása, míg egy honfitárs asztalosnak a deszkából egy négyszög alakú rész kifűrészelése jutna eszébe. A szótár mindössze azt a variációt kínálja: „**vkinek a haját lépcsősre** [!] **nyírja** jm die Haare in Stufen schneiden” (p. 941).

A környezetvédelem minden valamirevaló szaknyelvi tankönyvben külön fejezetet kap, igazán felkapott téma. Nincs olyan „megfelelt” minősítéssel rendelkező diák, aki ne tudná, mit jelent az *Entsorgung* kifejezés. (Az említett Halász–Földes–Uzonyi-féle *Német–magyar nagyszótár*-ban nem található, talán mert szakszónak minősül.) A *Langenscheidt* nagyszótár meghatározása szerint „entsorgen: ...gefährlichen, giftigen Müll von e-r Fabrik o.Á. wegbringen, um ihn irgendwo zu lagern od. ungefährlich zu machen...” (p. 300). Átvitt értelemben a személtakarításra használjuk. De hogyan fordítsuk a *Ver- und Entsorgung* kifejezést? Ha az építőiparban fordul elő, legjobb rá a 'közmű'. Ennek ugyan van más megfelelője is. Molnár Judit *Magyar–német szó- és kifejezésgyűjtemény*-ében a közművek *kommunale Werke*-ként szerepelnek (p. 146).

Monika Loós *Von Rechts wegen... Német jogi nyelv magyaroknak* című könyvében a *Rechtsgehorsam* magyar fordítását – ’a joggal szembeni engedelmisség’ (p. 13, 130) – fanyalogva fogadták a nyelvtudásukat fejleszteni kívánó gyakorló ügyészek. ’Jogkövetés’-t javasoltak helyette.

Lehet, hogy morbidnak tűnik a példa, de valós. Grazban, a temetkezési dolgozók jutalomkirándulásán gondolkodóba estem, amikor a halothűtőt kellett volna lefordítanom. A társaságban valaki azonnal a *Kühlschrank* kifejezést javasolta, ami számomra kizárólag élelmiszer, és nem holttest tárolására rendszeresített hűtőalkalmatosságot jelent. Ha a *Tetthely* című népszerű krimisorozatnak annál a jeleneténél tartanánk, amikor a proszektúrán a főfelügyelő kérésére egy csomagmegőrzőhöz hasonló, fiókos alkalmatosságból kihúzzák az azonosítandó áldozatot, a *Kühlbox* mellett voksolnék. De elgondolkoznék rajta, ha egy városgazdálkodási szakember a *Kühlanlage* vagy a *Kühlapparat* kifejezések valamelyikével állna elő.

A legfrissebb (negatív) fordítói és tolmácsolásaim egy szivattyúgyárhoz kötődnek. Az egy hónapos nyári munkára való felkészítés arra vonatkozott, hogy három új tesztpad beüzemelését követően két német operátor figyelte a hazaiak minden mozdulatát, mutatta meg a mesterfogásokat, tett ezzel kapcsolatban észrevételeket, javaslatokat, én pedig segédkeztem a német szakértők és a nyelvvizsgálóval nem rendelkező betanított munkások közötti kommunikációban.

A munka megkezdése előtt átvettem néhány magyar nyelvű ábrából, fényképből álló dokumentációt, és próbáltam legjobb tudásom szerint felkészülni a feladatra.

Sajnos, az egyetlen szivattyúgyártással összefüggő szakszó, amelyre egy korábban tanított tankönyvből emlékeztem, a ’csavarorsó-szivattyú’ (*die Schraubenspindel-pumpe*) nem szerepelt benne. Volt azonban bőven más, amit a műszaki szótárból próbáltam kikeresni. Ezzel fogtam a leginkább mellé. Az alapszavakat: ’tesztpad’ (*der Prüfstand*), ’kopógyűrű’ (*der Spaltring*), ’HPL-sapka’ (*der Überkarton*), ’nyomaték-kulcs’ (*der Drehmomentschlüssel*), ’imbuszkulcs’ (*der Innensechskantschlüssel*), ’pántolószalag’ (*Strapex* – a pántológép gyártójáról kapta a nevét), ’érszorító-hüvely-nyomó’ (*die Krimmzange*), ’kuplungbefogó’ (*die Aufnahme*), ’a járókerék szívó oldala’ (*der Saugmund des Laufrades*) stb. egyáltalán nem találtam meg. Bizonyos kifejezések helyett pedig egész más megfeleltetések szerepeltek a szótárban. A ’motortartó bak’-ot a szótár alapján „die Prätze”-nek fordítottam, aminek hallatán operátoraim csak jólneveltségük miatt nem hahotáztak. Utánanéztam később a dolognak értelmező szótárban. Nos, a *Langenscheidt* szerint ez többnyire pejoratív kifejezés, ’große, schwere Hand’ (nagy, nehéz kéz), a nyers embereket illetik vele Hamburg környékén. Elő sem fordul a szócikkben a motortartó bak, amely helyesen: *das Kopfstück*. A ’csúszógyűrű’ nem „der Schleifring”, hanem *der Gegenring*, a ’szorítóhüvely’ nem „die Kupplungsmuffe”, hanem *die Klemmbuchse*, a ’kapcsolószekrény’ nem „der Schaltschrank”, hanem *der Klemmkasten*, a ’tesztcsont’ nem „der Stutzen”, hanem *der Flansch*, a ’résgyűrű’-t pedig mindketten *der Klemmring*-ként emlegették „Schlitzring” vagy „Lückenring” helyett.

Gyorsan rájöttem, hogy a hátralévő időben csak úgy boldogulok, ha mindent azonnal felírok és memorizálok. Igyekeztemet látva a vendégmunkások maradéktalanul beavattak a szakmai zsargonba. Bár logisztikai szaknyelvet is tanítottam, nem tudtam, hogy a kézitargonca, ami nálunk „béka”, németül *die Ameise* (hangya), és a gyalogkí-

séző targonca *das Muli* (öszvér). Megnyugtató érzés tudni, hogy az 'EUR-raklap' neve *die Europalette*, a 'hullámpapír-lemez' *die Verstärkungspappe*, a 'recézett fejű csavar' *die Rändelschraube*. A szappanos víznek semmi köze a *die Seife*-hez, az egyszerűen *das Spüli(wasser)* a mosogatószer után. Abszolút kedvencem a *der Maulschlüssel* (franciakulcs). Olyan képszerű ('száj-, nyílás-, pofakulcs'), könnyen megjegyezhető!

Nincs az az operátor, aki a 'pneumatikus, kézi vezérlésű manipulátor'-t (*pneumatischer Handhabungsmanipulator*) venné igénybe a szivattyú mozgatásához. Bennfentesek szóhasználatában az egyszerűen csak *dalmec*, a gyártó cég neve után szabadon.

A nyelv változó rendszer. Állandóan bővül, fejlődik, ezt minden iskolás tudja. Nekünk, nyelvtanároknak, fordítóknak, tolmácsoknak és nyelvtanulóknak az anyanyelvünkön kívül az idegen nyelvben bekövetkező változásokkal is meg kell birkóznunk. Hogyan gyarapítsuk nyelvtudásunkat?

A mai világban kizárólag a nyomtatott szótárakra nem támaszkodhatunk. Nincs olyan köztes állapot, amikor ne szorulnának fejlesztésre. Próbálkozhatunk az internettel, friss sajtótermékekkel, amelyekben a mai nyelvi változatok szerepelnek, nézhetünk német nyelvű tévéműsorokat. A legjobb azonban, ha az adott szakterület az anyanyelvi használók közvetlen közelében ismerjük meg. Erre jók az EU-s és egyéb ösztöndíjak, a Bologna-folyamat nyújtotta mobilitás-lehetőségek, a külföldi szakmai gyakorlatok, továbbképzések. Egy ösztöndíjakat odaítélő bizottság tagjaként azt tapasztaltam, hogy a hallgatók közül sokan – számomra érthetetlen módon – nem akarnak külföldre menni. Pedig buzdítani kellene erre őket, ha kell, saját baklövésünk példájával.

IRODALOM

Götz, Dieter – Günther Haensch – Hans Wellmann (2003): *Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache*. Berlin; München: Langenscheidt.

Halász Előd – Földes Csaba – Uzonyi Pál (1998): *Magyar–német nagyszótár*. Budapest: Akadémiai.

Loós, Monika (2006): *Von Rechts wegen... Német jogi nyelv magyaroknak*. Budapest: Holnap.

Molnár Judit (2007): *Magyar–német szó- és kifejezésgyűjtemény az EU-csatlakozás után*. Budapest: Holnap.

Nagy Ernő – Klár János (1971, szerk.): *Magyar–német műszaki szótár*. Budapest: Terra.